

БУДИНКИ МОДЕРНУ В АРХІТЕКТУРНО - ІСТОРИЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ м. ОДЕСИ

М.М. Стакян

Місто Одеса знаходиться у ряді міст Новоросії, збудованих у 80-ті роки XVIII століття за точно затвердженим планом. Вплив європейської архітектури стає помітним лише у наступних етапах розвитку архітектури Одеси. Дослідження та збереження цінних якостей архітектурно-історичного середовища з метою повноцінного сучасного використання неможливе без вивчення архітектури з точки зору середовищного ставлення.

Розглядаючи архітектурно-історичне середовище м. Одеси важко виявити чіткі межі певного архітектурного стилю. Процес взаємовпливу стилістичних засобів еkleктики, модерну, ретроспективної архітектури створюють можливість безперервного насиченого архітектурно-історичного 'середовища. Схема-план центральної частини міста Одеси з позначеними об'єктами модерну, еkleктики та ретроспективної архітектури надає змогу виявити закономірності розташування будинків модерну з містобудівної, візуальної та функціональної точок зору. Виявлені будівлі Ар-Нуво (живописний та пізній модерн) в цілому розташовуються в історичному центрі міста.

Квартал є основоположним планувальним модулем забудови, та в квартальній тканині будинки модерну мають слідує розташування:

- наріжне - вул. Канатна, 4; вул. Маразлієвська, 5; вул. Єврейська, 8; вул. Дерибасівська, 27; пров. Лермонтовський, 9 (живописний модерн); вул. Пушкінська, 60; вул. Преображенська, 66; вул. Старопорто-франківська, 97 (пізній модерн);
- розташування безпосередньо у квартальній тканині - вул. Пастера, 60; вул. Островідова, 97 та 100; пров. Лермонтовський, 4; вул. Щепкіна, 17; вул. Ніжинська, 38;
- замикаючі архітектурний ансамбль - вул. Маразлієвська, 2 та 14-6;
- окремі об'єкти постають ключовими домінантами - вул. Єкатеринінська, 35; пл. Грецька - "Будинок книги"; вул. Ласточкина - ріг Єкатеринінської;
- будинки модерну розташовані безпосередньо один за одним, утворюючи архітектурно-стилістичний ансамбль - вул. Маразлієвська, вул. Ніжинська, вул. Канатна, вул. Єкатеринінська, вул. Конна, вул. Щепкіна;
- об'єкти модерну є пам'ятки архітектури та розташовані в історичній частині міста, належать до історично цінної забудови - по вул. Пушкінській, Почтовій, Дерибасівській, пл.Грецькій;
- будинки модерну розташовані поза межами історичного центру, але являються

цінною історичною забудовою - вул. Суворова, по вул. Старопортофранківській.

Багатофакторний підхід до архітектури міста забезпечив сполучність архітектурно-історичного середовища на фоні загальної різноманітності забудови та визначив характерні установлення та архітектурно-художні засоби еkleктизму як принципу в архітектурі міста. Набір різноманітних архітектурних засобів забезпечує специфіку середовища, починаючи з супідрядності та ритму забудови. За усіма стадіями формування міського середовища виявляється неоднорідність архітектурного простору та різностильова насиченість.

У таких умовах адаптація об'єкта в історичній забудові утворюється з урахуванням наступних факторів:

- * функціональний;
- * ціннісний;
- * архітектурно - стилістичний (вибір домінуючого стилю забудови кварталу);
- * поверховість - відношення до історичної тканини кварталу;
- * перетворення та заповнення у сучасній трактовці історичних архітектурних стилів;
- * перетворення внутрішньоквартального простору стримується тільки поверховістю кварталу, в іншому разі можливо як витримувати архітектурний стиль, так і вирішувати його ультрасучасно, в залежності від історичної цінності.

Визначення цілостного модулю комплексної реконструкції та реставрації архітектурно-історичного середовища ускладнюється фактором неоднорідності, тому доцільно урахувати додатковий ряд факторів:

- * динаміку взаємовпливу об'єктів модерну на основі докладного візуального аналізу та виявлення концепції силуету;
- * естетичний критерій;
- * композиційні можливості історичних стилів (наприклад, модерну), включно архітектурні малі форми.

За умовами архітектурно-історичного центру м. Одеси динаміка розвитку реконструктивно-реставраційних робіт, за вибором кварталу як цілостного модулю, переміщується у внутрішньоквартальну тканину. За наявності жорстких умов реконструкції та реставрації периметральної забудови (на увазі її цінність), маємо найбільш широкий вибір методики реконструкції внутрішньоквартальної тканини, яка у більшості випадків не являється історичною цінністю.

Як правило, пам'ятки архітектури замикають квартал, зберігаючи периметр, незалежно від архітектурного стилю, в якому вони виконані. Задача реконструкції та реставрації в історичному середовищі полягає у конкретній розробці методів вкраплення нових об'єктів, за умовою збереження стилістичного напрямлення культурного шару та пом'якшення активного натиску урбанізованого середовища.

Як головні можуть бути використані наступні методи:

1. реставрація з елементами реконструкції, включно відновлення історичних інтер'єрів за збереженими елементами або аналогами;
2. збереження пластичного силуету;
3. збереження "традиційного для міста контуру";
4. декоративний принцип (активний дизайн);
5. "аплікація" фасаду;
6. "ширма" (формальне архітектурно-стильове вирішення фасаду);
7. вибір методики на основі аналізу стану тканини міста певного

періоду (наприклад, за типом міського середовища кінця XIX - початку XX ст.).

Внаслідок можливо відзначити загальні принципи сполучення сучасних об'єктів та будинків модерну в історичній забудові.

Реставраційний принцип припускає відновлення форм, деталей пластики модерну раннього, живописного періоду або лінійність форм пізнього модерну у навколишній забудові.

Принцип супідрядності припускає прагнення не спотворити оточення та привнести нову стилізовану інтерпретацію "в стилі" модерну, враховуючи масштаб, матеріал, структуру фасаду, ритм членування, отворів, планувальної структури, з активним використанням європейських аналогів Ар-Нуво раннього та пізнього періоду.

Облік цінності об'єкту або тих чи інших ділянок забудови, стилістичних особливостей архітектурно-історичного середовища за певними умовами, вибір методики, виходячи з цінності.

ЛИТЕРАТУРА:

1. *Стахан М.М.* Стилистические особенности модерна в архитектуре г. Одессы// Архитектура й градостроительство. - Сб. науч. тр., ч. 1 - Ереван. ЕрАРХИ -1996,с.42-51.
2. *Stakan M.M.* Problem of Architectural and Historical Style in Sistem Analysis Methods for Preserving the Architectural Heritage Odessa Region 17 th Conference Europe of Regions.Odessa.Ukrain. 1996, p.64.